

14. Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10 грудня 1997 року № 710/97-ВР.
15. Указ Президента України «Про корпоратизацію підприємств» від 15 червня 1993 року № 210/93.
16. Указ Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» від 19 лютого 1994 року № 55/94.
17. Указ Президента України «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації» від 11 травня 1994 року № 224/94.
18. Декрет Кабінету Міністрів України «Про довірчі товариства» від 17 березня 1993 року № 23-93.
19. Акціонерні товариства. Організація та діяльність. – К. : Фонд державного майна України, 2003. – 344 с.
20. Аналітична довідка про хід приватизації у січні – вересні 2004 р. // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 1998. – №12. – С. 6-7.
21. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств / М.Д.Білик. – К. : Знання, 2008. – 312 с.
22. Васильев Ю. П. Управление развитием производства (Опыт США) / Ю.П. Васильев. – М. : Экономика, 2001. – 239 с.
23. Вінник О. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище / О.Вінник. – К. : Знання, 2007. – 309 с.
24. Стівен Д. М. Боротьба за вдосконалення всесвітнього корпоративного управління [перекл. з англ.] / Девіс М. Стівен // Економічні реформи сьогодні. – 2006. – № 25. – С. 6-11.

УДК: 67.9303.7

І. Томюк

кандидат історичних наук, доцент;
Львівський університет бізнесу та права;

О. Пулин

кандидат історичних наук, доцент,
Академія сухопутних військ ім. П. Сагайдачного (Львів)

ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО РІВНЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ

У статті порушено проблему підвищення загального рівня правосвідомості та правової культури студентів, системи їх правових знань, а також поглядів, переконань щодо важливості та соціальної цінності права.

Ключові слова: *правова культура, правосвідомість, правова етика, правові норми, правосуб'єктність, правова поведінка, правові дії, правопорядок, правове виховання.*

В статтю затронута проблема підвищення загального рівня правового свідомості та правової культури студентів, системи їх правових знань, а також поглядів, переконань щодо важливості та соціальної цінності права.

Ключевые слова: *правовая культура, правовое сознание, правовая этика, правовые нормы, правосубъектность, правовое поведение, правовые действия, правопорядок, правовое воспитание.*

In the state problem of increase of the general level of sense of justice and legal culture of students. State should convince young generation that in the near future obligations of construction of a lawful state what exactly depends on it the future of our country lay down on them.

Key words: *legal culture, sense of justice, legal etiquette, norms, behaviour, actions, the law and order, legal education.*

Постановка проблеми. Характеризуючи сучасну українську політико-правову дійсність, не можна уникнути невтішного висновку щодо недостатнього рівня правової свідомості та правової культури членів суспільства. У зв'язку з цим наукове вивчення такої важливої категорії, як правова культура, є вельми актуальним. За узагальненим визначенням правова культура – це система правових знань, а також поглядів, переконань щодо важливості та соціальної цінності права, на якій засноване позитивне ставлення особи до права, законності, правопорядку, ретельне виконання правових приписів внаслідок упевненості в доцільності й необхідності неухильного дотримання вимог законів та інших нормативно-правових актів.

У структурі правової культури чітко виокремлюються такі компоненти, як право, правосвідомість, правові відносини, правомірна поведінка, правові знання, погляди, переконання й почуття, законність і правопорядок, державно-правові інститути, юридичні акти. 1996 року Україна була конституційно проголошена правовою державою, проте на це звання може претендувати лише держава, у якій забезпечено верховенство права в усіх сферах суспільного життя. Для громадян такої держави законотворчість є тим моральним принципом, на якому базуються громадянська позиція й особиста поведінка.

Законотворчість спирається на створення державою умов, необхідних для набуття громадянами знань із законодавства та навичок їхнього застосування під час здобуття освіти, а також у процесі самоосвіти. Важливу роль у цьому процесі повинні відігравати вищі навчальні заклади, забезпечуючи викладання курсу правознавства, що належить до обов'язкових навчальних дисциплін.

Поза сумнівом, студентська молодь повинна мати високий рівень правової культури, бути обізнаною в законодавстві, знати свої права й обов'язки, а також механізм їх забезпечення. Адже незабаром студенти поповнять ряди національної еліти, прямо чи опосередковано впливатимуть на процес державотворення в Україні; від їхнього вибору значною мірою залежатиме, чи буде Україні дійсно демократичною, соціальною, правовою державою. Звідси актуальність теми даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування правової культури досліджували такі провідні філософи, педагоги, правознавці, як Н. Алексєєв, В. Бабкін, В. Головченко, В. Котюк, М. Орзих, М. Подберезький, Л. Рабинович, О. Скакун, С. Сливка, С. Станик. Аналіз праць цих та інших науковців свідчить, що в розв'язанні визначених державою завдань щодо правової культури громадян провідне місце належить загальноосвітнім і вищим навчальним закладам, де закладаються основи правової культури.

Водночас аналіз правової літератури та досвіду практичної діяльності вищих навчальних закладів переконує в доцільності поглиблення дослідження проблеми формування правової культури студентів.

Метою дослідження є подальше структурування проблеми підвищення загального рівня правової свідомості та правової культури студентів України.

Виклад основного матеріалу. Вивчення студентами основ національного законодавства викликає у них зацікавленість щодо практичного втілення правових норм. Але навіть початковий правовий досвід породжує переконаність у тому, що право й суспільство існують, так би мовити, у різних площинах.

Завдяки копійчій роботі ЗМІ, розвитку мережі Інтернет та інших засобів комунікації відбувається практичне втілення принципу гласності. Сьогодні люди мають можливість отримати майже всю повноту інформації про події, які відбуваються в країні, і які, на жаль, дуже часто мають негативне забарвлення. Ледь не щодня з телевізійного екрану лунає інформація про порушення представниками державного апарату чи органів місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами приписів конституційного, адміністративного, екологічного, земельного, житлового законодавства; непоодинокими є факти корупції та економічної злочинності. При цьому гостро бракує звітної інформації про роботу правоохоронних і судових органів щодо встановлення юридичної відповідальності й застосування відповідних санкцій до осіб, винних у скоєнні правопорушень.

Не рідкісні випадки, коли державні керманічі, виходячи з політичної доцільності, переступають навіть через норми конституційного права, дозволяючи собі дії, не передбачені в Основному законі, і не зрозуміло, коли ж нарешті будуть додержуватись конституційна норма, згідно з якою органи законодавчої, виконавчої та судової влади мають здійснювати свої повноваження виключно у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (Конституція України, ст. 6). Люди є свідками неприхованої боротьби за повноваження, яка точиться між гілками влади, відкритих торгів, у яких закон виступає лише розмінною монетою. Політики маніпулюють свідомістю громадян, мотивуючи прийняття антиконституційних рішень необхідністю задоволення суспільних інтересів і встановлення суспільної злагоди.

Слід також урахувати, що, як слушно зазначає І. В. Дмитрієнко, правову культуру належить розуміти не тільки як якісний стан правового життя суспільства, але і як якісний ступень гарантованості державою свобод і прав людини [2, с. 28–32]. І тут одразу ж постає багато питань: коли буде забезпечено право громадян на достатній соціальний захист, на справедливу оплату праці, на житло, на належний рівень медичного обслуговування тощо; наскільки вільною може почуватися людина, позбавлена гідних умов життя?

Зазначені фактори ускладнюють процес реалізації викладачами правових дисциплін освітянських і виховних функцій. Треба докласти значних зусиль, щоб сформувати в студентській молоді життєві принципи, засновані на впевненості в необхідності дотримання правових приписів у той час, як закон безкарно порушують інші. Держава зобов'язана сумлінно виконувати свої правоохоронні функції, державні органи та їх посадові особи не мають права нехтувати законами, навпаки, вони повинні стати для пересічного громадянина зразком законотворчості, прикладом для наслідування позитивної правової поведінки.

Студентській молоді недостатньо просто знати свої юридичні права і обов'язки, їй необхідно постійно переконуватися, що правові норми, які є державним регулятором суспільних відносин, є непорушними, що їх слід поважати й виконувати – адже їх дотримується переважна більшість населення.

Держава мусить упевнити молоде покоління в тому, що в недалекому майбутньому саме на нього покладатиметься завдання розбудови правової держави, що саме від неї залежить майбутня доля нашої країни. З другого боку, необхідно повною мірою використати можливість зворотного впливу громади на владу. Тому нагальною потребою українського суспільства є посилення демократичного руху, спрямованого на активізацію легального впливу громадян на владу. Адже лише під тиском політично активної правосвідомої громадськості можна змінити на краще політичну ситуацію в Україні [3, с. 26–31].

Повернімося тепер до поняття правової культури. Остання має загальне значення і є обов'язковим елементом навчання, виховання й освіти кожного громадянина. Вона є стійким поєднанням емоційного, морально-вольового і особистісного компонентів, які цілісно впливають на формування правосвідомості й правових переконань. Поняття правової культури студента охоплює і його уміння ґрунтовно опанувати правові знання. Вони базуються на засвоєнні ним інформації про права та обов'язки громадянина, на врахуванні конкретних умов їх реалізації, розумінні місця й значення теорії та практики права, на готовності формувати свою правову поведінку та будувати правові відносини з іншими особами.

Аналіз проблем, що виникали й розв'язувалися в практиці формування правової культури студентів, дав можливість окреслити головні позитивні ідеї та тенденції, які можуть бути використані для вдосконалення системи правової підготовки:

- професійна спрямованість процесу формування правової культури;
- введення до програми професійної практики завдань з методики правового виховання;
- створення й функціонування у вищому навчальному закладі організаційного й методичного центру формування правової культури, кабінету правового виховання тощо;
- впровадження в навчальний процес з формування правової культури методів активного навчання: проблемного викладу, дискусій, дидактичних, рольових і ділових ігор, конференцій, круглих столів та вдосконалення традиційних методів;
- введення до програми післядипломної професійної освіти питань правознавчої тематики з метою підвищення загального рівня правової культури.

Висновки. Правова культура і правосвідомість студента є невід'ємними обов'язковими елементами його професіоналізму. Проблематика їх формування потребує пильної уваги з боку науковців. При цьому в першу чергу належить поглибити наукову розробку таких проблем, як теоретичне обґрунтування системи організації формування правової культури на основі інтеграції й подальшого реформування системи вищої освіти; вивчення зарубіжного досвіду формування правової культури й правової етики спеціалістів та адаптації молодих спеціалістів на ринку праці тощо.

Література

1. Конституція України : Офіційний текст із змінами на 1 січня 2006 р. / ВР України // ВВР України. – 1996. – № 30. — К. : Вид. дім Ін Юре, 2006.
2. Дмитрієнко І. В. Конституційні аспекти формування правової культури в Україні у постперехідний період / І. В. Дмитрієнко // Форум права. – 2006. – № 3. – С. 28-32.
3. Осика І. М. Правовий нігілізм і правова культура / І. М. Осика // Право України. – 2006. – № 7. – С. 98–101.